

MEENTE LEEK VVH
Reg.nr.: 2009005546
Ingekomen 12 AUG. 2009
Burg
Kopie

Gemeente Leek
T.a.v. dhr. B. Knollema
Postbus 100
9350 AC LEEK

hoge der a 5 Burg
9712 ac Groningen
telefoon (050) 312 65 45
fax (050) 312 33 62
email: molema@libau.nl
www.libau.nl

groningen 10 augustus 2009

onderwerp bureauonderzoek Oostwold actualisering bestemmingsplan

Geachte heer Knollema,

Naar aanleiding van uw verzoek stuur ik u het archeologisch bureauonderzoek voor het plangebied Oostwold (gemeente Leek, provincie Groningen).

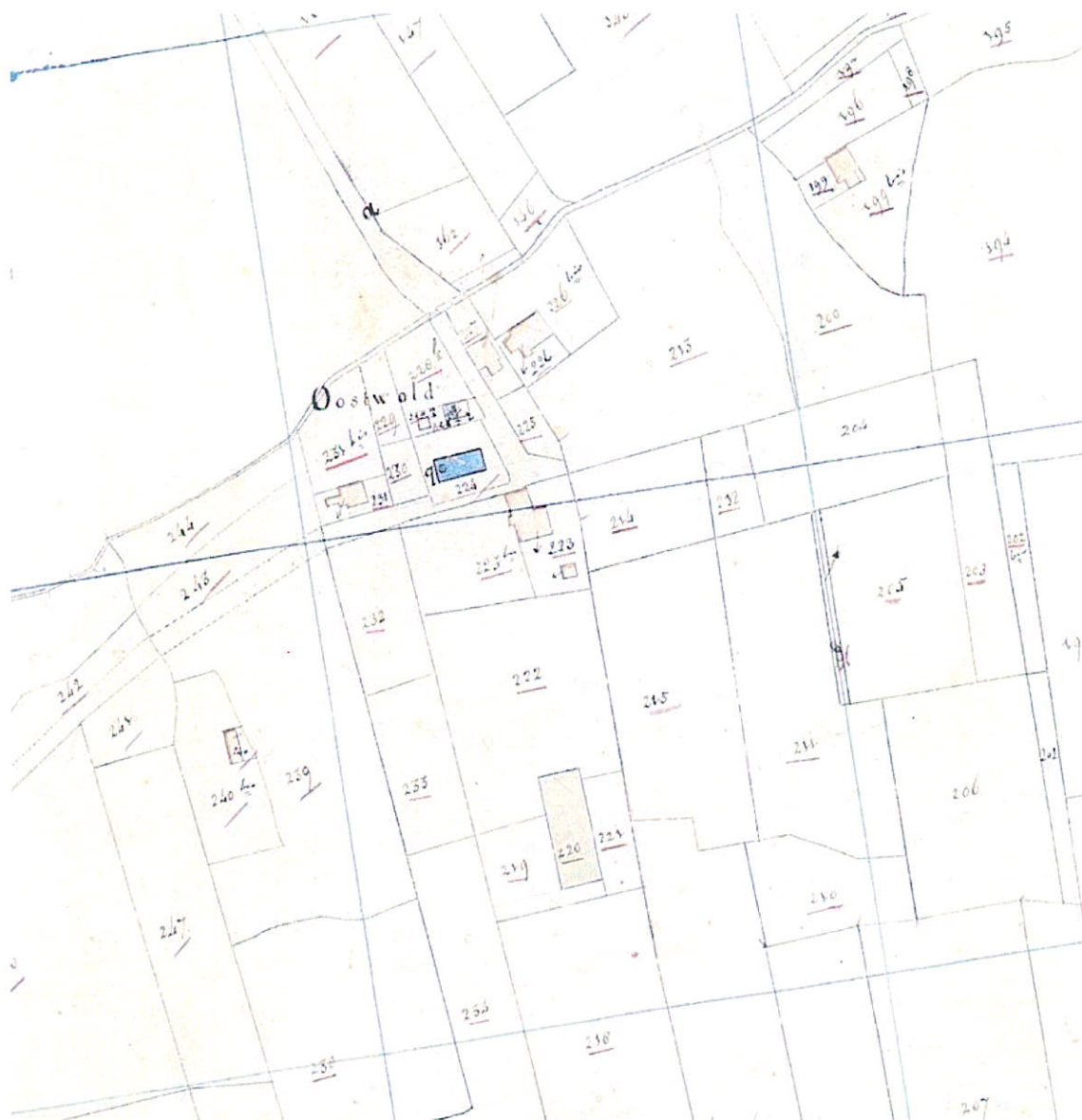
Op basis van het bureauonderzoek is geconcludeerd toekomstige bodemingrepen in het plangebied vooraf te laten gaan door een archeologisch booronderzoek. Ter plaatse van het sportveld wordt archeologisch vervolgonderzoek niet noodzakelijk geacht. Voor dit deel van het plangebied geldt echter wel een meldingsplicht ten aanzien van toevalsvondsten.

Ik hoop u met het bureauonderzoek en het daarin geformuleerde advies voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Drs. J. Molema
Archeoloog Libau steunpunt

Oostwold, gemeente Leek
Een Archeologisch Bureauonderzoek

Administratieve gegevens

provincie: Groningen
gemeente: Leek
plaats: Oostwold
toponiem: Oostwold
bevoegd gezag: gemeente Leek
opdrachtgever: gemeente Leek
uiterste coördinaten: noord 225.265/580.023
zuid 225.275/579.612
oost 225.595/579.819
west 225.162/579.905
centrumcoördinaat: 225.316/579.799
kaartblad: 7C
CIS-code: 36374
onderzoeksnummer:
beheer documentatie Libau, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, gemeente Leek en E-depot
uitvoerder: Libau
auteur M. de Jong MA
autorisatie drs. J. Molema
telefoon: 050-3126545
fax: 050-3123362
e-mail: info@libau.nl

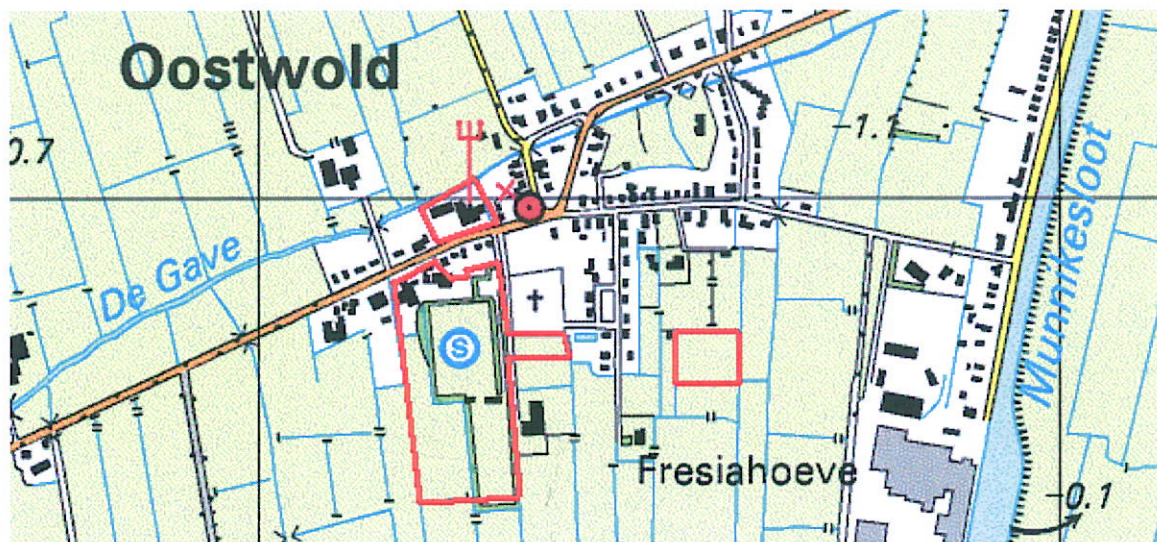

Plangebied Oostwold (gemeente Leek)

Een Archeologisch Bureauonderzoek

Planvoornemen

In opdracht van de gemeente Leek, vertegenwoordigd door dhr. B. Knollema, is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor enkele percelen in de kern van Oostwold in de gemeente Leek (zie figuur 1) in verband met de actualisatie van het bestemmingsplan. Op deze percelen zijn planologische ontwikkelingen gepland. De betreffende percelen (verdeeld over drie gebieden) worden in dit bureauonderzoek verder aangeduid als plangebied.

Figuur 1: Plangebied Oostwold: het plangebied is rood omlijnd
(Topografische Atlas Groningen)

Informatie

Oostwold is een dorp in de streek Vredewold in het Zuidelijk Westerkwartier. Oostwold is in de loop van de middeleeuwen ontstaan op een iets hoger gelegen dekzandwielving aan de Gave, een zijtak van het Peizerdiep. De naam werd voor het eerst genoemd in 1449 in verband met visrechten op het Leekstermeer (Brood et al., 1999).

Op de fysisch geografische kaart (zie bijlage: Uitsnede fysische geografische kaart) is de kern van Oostwold niet geïnventariseerd in verband met de bebouwing. Gelet op de omringende bodemtypen ligt vrijwel het gehele plangebied op een dekzandwielving (code Nw1) te midden van een ontgonnen veenvlakte met meer dan 40 cm veen (code Ov2). Het oostelijke plangebied ligt voor een klein deel op de ontgonnen veenvlakte. Buiten het plangebied aan de noordwestkant van Oostwold staat een kleine wierde aangegeven, deze is bebouwd en ligt ten noorden van De Gave. De bodemkaart (zie bijlage: Kaart archeologie) laat zien dat de bodem in vrijwel het gehele plangebied bestaat uit veldpodzolgronden met leemarm en zwak lemig fijn zand (code Hn21). In het zuiden van het plangebied komen koopveengronden op zand beginnend ondieper dan 120 cm (code hVz) voor en in het oostelijke plangebied weideveengronden op zand beginnend ondieper dan 120 cm (code pVz). De geomorfologische kaart tenslotte toont dekzandwielvingen bedekt met ten dele afgegraven veen (code 3L10) met daarin een onderbreking in de vorm van een vlakte ontstaan door afgraving of egalisatie (code 2M48).

Bewoningsresten uit de prehistorie (steentijd) bevinden zich vooral op podzolgronden. De aanwezigheid van een dergelijke bodem duidt op goede ontwatering van het dekzand. De prehistorische mens had een bewoningsvoorkeur voor dit type bodems. In de loop van het mesolithicum vond door vernatting van het milieu grootschalige veengroei plaats. Vanaf de bronstijd waren Oostwold en de wijde omgeving grotendeels bedekt met veen en daardoor onbewoonbaar. Vanaf de loop van de middeleeuwen werden de venen ontgonnen en ontwaterd en werd de omgeving opnieuw bewoond. De middeleeuwse resten zullen zich met name op het veen(restant) bevinden.

Het gedeelte van het plangebied ten noorden van de Hoofdstraat en het tegenoverliggende gedeelte tussen de Hoofdstraat en het sportterrein maken deel uit van een op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) geregistreerd terrein van hoge archeologische waarde (zie bijlagen: Kaart archeologie en Uitgebreide Rapportage Monumenten). Het betreft de oude kern van Oostwold zoals weergegeven op de topografische militaire kaart van 1853 met een begindatering in de late middeleeuwen (monumentnummer 15225). Uit het plangebied en ook uit de nabije omgeving zijn geen archeologische vondsten bekend (geen registraties van vondsten in de archeologische database ARCHIS).

Op de kadastrale minuut gemeente Leek, sectie B, blad 1 (zie bijlage: Kadastrale minuut detail Oostwold) van rond 1830 is het oostelijke plangebied (ter plaatse van nummer 206) onbebouwd en in gebruik als weiland (watwaswaar.nl). In zowel het plangebied ten noorden als ten zuiden van de huidige Hoofdstraat bevindt zich een woning met tuin (nummer 231 en 240). De overige percelen in het noordelijke plangebied bestonden destijds uit een rietzoom langs De Gave en een weiland. Ten zuiden van de Hoofdstraat betreft het weiland, bouwland en "water als bouwland" (nummer 220). Deze rechthoekige waterpartij was in eigendom van de pastorie van Oostwold en zou mogelijk een visvijver kunnen zijn. Op de topografische kaart uit 1854/1855 (Wolters-Noordhoff, 1990) is de situatie nog nagenoeg gelijk aan het kadastrale minuutplan. Ten tijde van de Bonnekaart uit het begin van de 20^e eeuw is de bebouwing in het noordelijke plangebied toegenomen, het "water als bouwland" is inmiddels dichtgegroeid, verder worden enkele houtwallen aangegeven (zie bijlage: Bonnekaart uit circa 1900, de kern van Oostwold). De opstreckende verkaveling dateert uit de middeleeuwen.

Overweging en advies

De bodem van vrijwel het gehele plangebied (vrijwel de gehele dorpskern van Oostwold) bestaat uit een podzolbodem. Bewoningsresten uit de prehistorie (steentijd) bevinden zich doorgaans op dergelijke bodems. De kans bestaat dan ook resten uit de steentijd aan te treffen. Vanaf de bronstijd tot in de loop van de middeleeuwen moet bewoning in het plangebied onmogelijk zijn geweest. Archeologische resten uit de (late) middeleeuwen zijn wel in Oostwold en omgeving te verwachten. De laat-middeleeuwse kern van Oostwold is geregistreerd als AMK-terrein; een deel van het plangebied valt binnen de grenzen van dit terrein. Ten aanzien van AMK-terreinen wordt behoud van archeologische resten "in situ" nagestreefd. Vooral nabij de kerk (als dorpskern) zijn resten van middeleeuwse bewoning te verwachten.

Door de veenaftgravingen is de podzolbodem en daarmee het prehistorische maaiveld weer aan het oppervlak komen te liggen. Uit de bodemkaart blijkt dat in het zuiden en het oosten van het plangebied de prehistorische ondergrond nog wel beschermd wordt door een veenlaag. Deze veenlaag was het middeleeuwse woonoppervlak. Door de bebouwing en het huidige gebruik zal het prehistorische oppervlak (vooral waar deze gelijk is aan het huidige oppervlak) gedeeltelijk verstoord zijn. De geomorfologische kaart geeft bovendien al een geëgaliseerd of afgegraven gebied aan ter plaatse van het huidige sportveld. De kans is zeer groot dat op deze plek archeologische resten (uit zowel de steentijd als de middeleeuwen) verstoord zijn.

- Bij toekomstige bodemingrepen in het noordelijke plangebied dat zich geheel binnen de begrenzing van het AMK-terrein bevindt is archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een booronderzoek nodig. Dit onderzoek zal gericht zijn op de historische kern van Oostwold (middeleeuwen en nieuwe tijd) en op het mogelijke voorkomen van een intacte podzolbodem (steentijd).
- Ook in het oostelijke plangebied wordt een booronderzoek aanbevolen met name in verband met de kans op resten uit de steentijd.
- Ten zuiden van de Hoofdstraat, rondom de sportvelden, wordt eveneens een booronderzoek aanbevolen. Dit echter met uitzondering van het geëgaliseerde gedeelte van het plangebied, namelijk het sportveld en het ten zuidoosten daarop aansluitende veld. Als in dit deel van het plangebied onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen geldt een meldingsplicht*.

Bijlagen:

- Uitsnede fysisch geografische kaart Oostwold en omgeving;
- Geomorfologische kaart Oostwold en omgeving;
- Kaart archeologie Oostwold;
- Uitgebreide rapportage monumenten;
- Minuutplan Leek, sectie B, blad 1 (detail Oostwold);
- Bonnekaart uit ca. 1900.

*Vondstmeldingen dienen zo spoedig mogelijk te worden gedaan bij de minister (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

Appendix 1

Geraadpleegde bronnen en kaarten

Archeologische Monumentenkaart

Cultuurhistorische Waardenkaart Groningen. Provincie Groningen 2004.

Grote Historische topografische Atlas Groningen ± 1900 – 1930, schaal 1: 25000. Uitgeverij Nieuwland, 2006. Tilburg.

Grote Historische Atlas van Nederland, 1: 50000. Deel 2: Noord-Nederland 1851 – 1855. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. Groningen.

Luchtfoto's Google Earth.

Minuutplans uit het begin van de negentiende eeuw (www.watwaswaar.nl)

Schroor, M. 1996. *De Atlas der Provincielanden van Groningen (1722-1736)*. REGIO-Projekt Uitgevers / Rijksarchief Groningen.

Schroor, M. 1997. *De Atlas der Stadslanden van Groningen (1724-1729)*. REGIO-Projekt Uitgevers / Rijksarchief Groningen.

Schroor, M. 2003. *De Atlas van Kooper. Oude kaarten van de provincie Groningen*. Profiel Uitgeverij, Bedum.

Schroor, M & J. Meijering, 2007. *Golden Raand, Landschappen van Groningen*. In Boekvorm Uitgevers, Assen.

Snijders, F.L., 1985. *Fysische geografie in de provincie Groningen*. Milieu- en landschapsonderzoek Provinciaal Planologische Dienst. Groningen.

Stiboka, 1985. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1: 50.000*. Stiboka, Wageningen (Toelichting gepubliceerd in 1986; kaartopname door A.E. Clingeborg et al.).

Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. *De atlas van Huguenin; militair-topografische kaarten van Noord-Nederland, 1819-1829*. Historische inleiding en samenstelling door H.J. Versfelt en M. Schroor. Heveskes Uitgevers/Drentse Historische Vereniging, Groningen/Veendam.

Appendix 2

Archeologische periodes

paleolithicum	tot 8800 v.Chr.
paleolithicum vroeg	tot 300000 C14
paleolithicum midden	300000 – 35000 C14
paleolithicum laat	35000 C14 - 8800 v.Chr.
paleolithicum laat A	35000 - 18000 C14
paleolithicum laat B	18000 C14 -8800 v.Chr.
mesolithicum	8800 - 4900 v.Chr.
mesolithicum vroeg	8800 - 7100 v.Chr.
mesolithicum midden	7100 - 6450 v.Chr.
mesolithicum laat	6450 -4900 v.Chr.
neolithicum	5300 - 2000 v.Chr.
neolithicum vroeg	5300 - 4200 v.Chr.
neolithicum vroeg A	5300 - 4900 v.Chr.
neolithicum vroeg B	4900 - 4200 v.Chr.
neolithicum midden	4200 - 2850 v.Chr.
neolithicum midden A	4200 - 3400 v.Chr.
neolithicum midden B	3400 - 2850 v.Chr.
neolithicum laat	2850 - 2000 v.Chr.
neolithicum laat A	2850 - 2450 v.Chr.
neolithicum laat B	2450 - 2000 v.Chr.
brons-tijd	2000 - 800 v.Chr.
brons-tijd vroeg	2000 - 1800 v.Chr.
brons-tijd midden	1800 - 1100 v.Chr.
brons-tijd midden A	1800 - 1500 v.Chr.
brons-tijd midden B	1500 - 1100 v.Chr.
brons-tijd laat	1100 - 800 v.Chr.
ijzertijd	800 - 12 v.Chr.
ijzertijd vroeg	800 - 500 v.Chr.
ijzertijd midden	500 - 250 v.Chr.
ijzertijd laat	250 - 12 v.Chr.
Romeinse tijd	12 v.Chr. - 450 n.Chr.
Romeinse tijd vroeg	12 v.Chr. - 70 n.Chr.
Romeinse tijd vroeg A	12 v.Chr. - 25 n.Chr.
Romeinse tijd vroeg B	25 - 70 n.Chr.
Romeinse tijd midden	70 - 270 n.Chr.
Romeinse tijd midden A	70 - 150 n.Chr.
Romeinse tijd midden B	150 - 270 n.Chr.
Romeinse tijd laat	270 - 450 n.Chr.
Romeinse tijd laat A	270 - 350 n.Chr.
Romeinse tijd laat B	350 - 450 n.Chr.
middeleeuwen	450 - 1500 n.Chr.
middeleeuwen vroeg	450 - 1050 n.Chr.
middeleeuwen vroeg A	450 - 525 n.Chr.
middeleeuwen vroeg B	525 - 725 n.Chr.
middeleeuwen vroeg C	725 - 900 n.Chr.
middeleeuwen vroeg D	900 - 1050 n.Chr.
middeleeuwen laat	1050 - 1500 n.Chr.
middeleeuwen laat A	1050 - 1250 n.Chr.
middeleeuwen laat B	1250 - 1500 n.Chr.
nieuwe tijd	1500 – heden
nieuwe tijd A	1500 - 1650 n.Chr.
nieuwe tijd B	1650 - 1850 n.Chr.
nieuwe tijd C	1850 – heden

Uitsnede fysisch geografische kaart Oostwold en omgeving

Geomorfologische kaart kern Oostwold, gemeente Leek

Combinatiekaart AMK, geomorfologische kaart en ARCHIS

226060 / 580477

28-07-2009

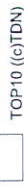

Legenda

WAARNEMINGEN

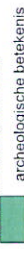

HUIZEN

TOP10 (c)TDN

MONUMENTEN

archeologische betekenis

archeologische waarde

hoge archeologische waarde

zeer hoge archeologische waarde

zeer hoge arch waarde, beschermd

GEOMORFOLOGIE ((c)Alterra)

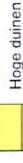
Wanden

Hoge heuvels en ruggen

Terpen

Hoge duinen

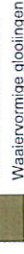
Plateaus

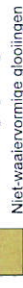
Terrassen

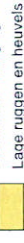
Plateau-achtige vormen

Waaiervormige glooiingen

Niet-waaiervormige glooiingen

Lage ruggen en heuvels

Welvingen

Vlakten

Laagten

Ondiepe dalen

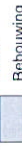
Matig diepe dalen

Diepe dalen

Water

Bebouwing

Overig (Dijken etc)

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

224764 / 579180

Kaart archeologie kern Oostwold, gemeente Leek

Combinatiekaart AMK, bodemkaart en ARCHIS

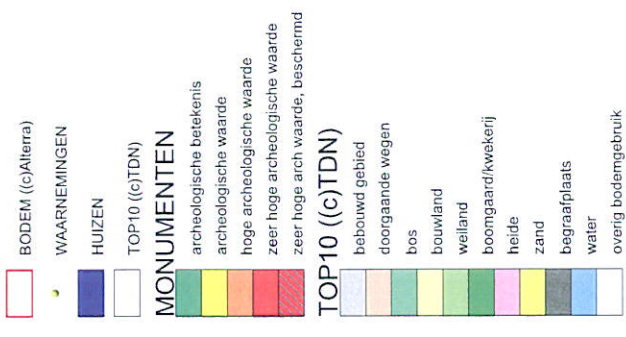
226060 / 580477

224764 / 579180

28-07-2009

Legenda

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Uitgebreide Rapportage Monumenten

Monumentnr: 15223 **Oppervlakte:** 31.134 m2
CMA-nr: 07C - 195
Status: Terrein van hoge archeologische waarde
Toponiem: OOSTWOLD-DORP
Plaats: Oostwold
Gemeente: Leek
Provincie: Groningen
Coördinaten: 225275 / 579977
Terreinbeheerder: Niet van toepassing

Complexen

Complextype

Stad

Begindatering

Middeleeuwen laat

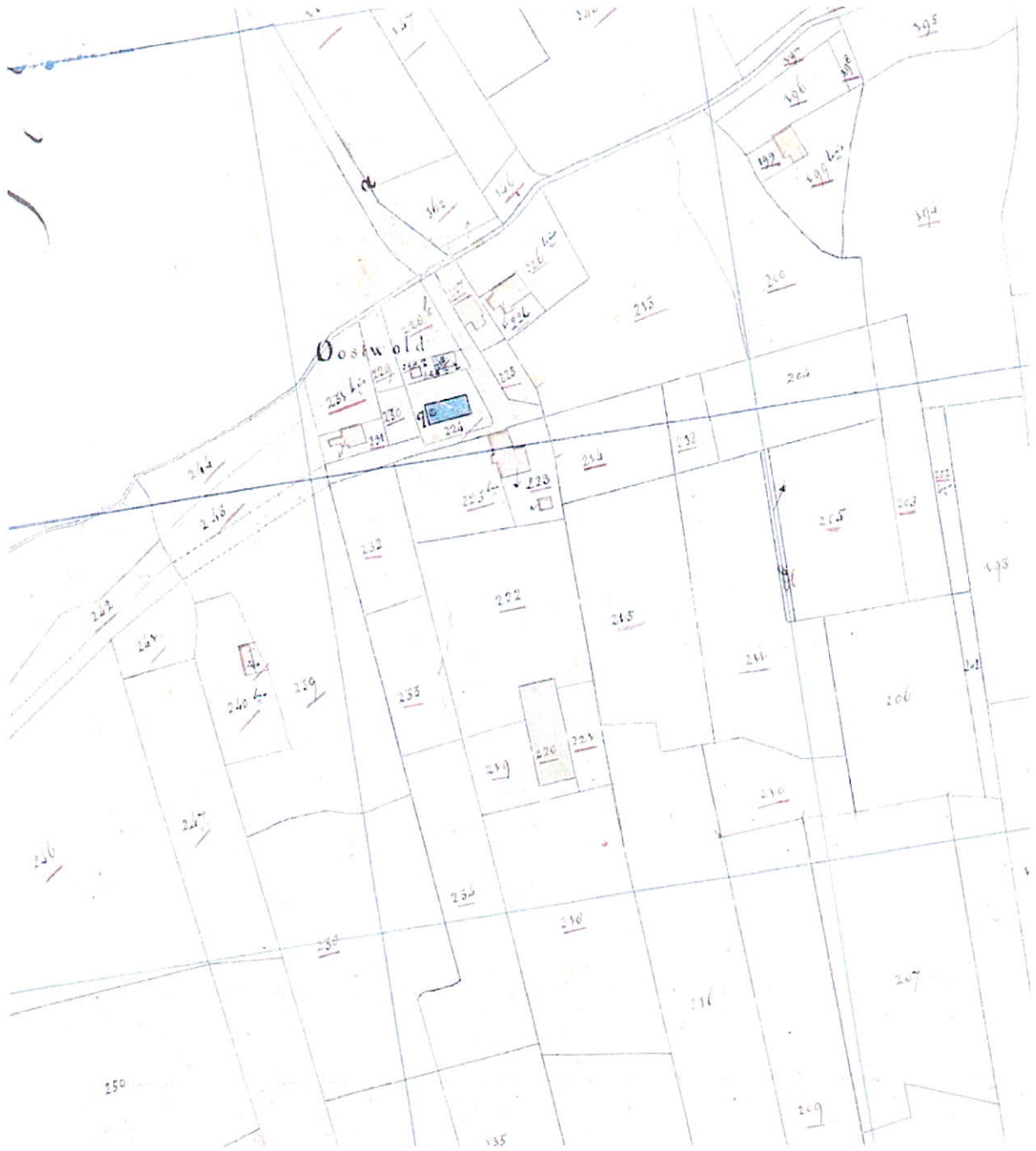
Einddatering

Nieuwe tijd C

Beschrijving

Het betreft Oostwold ten zuidwesten van Groningen, zoals weergegeven op de topografische militaire kaart van 1853.

Kadastrale minuut Oostwold (detail)

Bonnekaart uit circa 1900 van de kern Oostwold, gemeente Leek.

